

Koostööprojekti „Pealinnast piirilinna“

Õppereisi „Parimad praktikad LEADER projektides turismi ja ettevõtluse arendamisel ning COVID-19 kriisi mõju Põhja-Harju Koostöökogu piirkonnas“ 17.-18.august 2021.a.

KOKKUVÕTE

17.augusti hommikul koguneme bussi ootama Aqva parklasse, kõik on ootusärevuses, sest reisime seekord jälle karmistunud COVID-i piirangute ajal. Kontrollime, et kõigil oleksid QR koodiga tõendid ja isikut tõendavad dokumendid kaasas. Bussis loosime välja kes millisest külastatavast objektist kokkuvõtte kirjutab. Seekord on üllatuseks see, et mõned loosid on tühjad ja nendel, kes selle tõmbavad ei ole otsest kohustust kirjutada. Ette rutates võib tõdeda, et paar inimest seda siiski tegid. Aitäh neile. Kui hakkame Kostiverele lähenema, teeb buss

“jänesahaagi” ja selle asemel et otse kohale sõita, läheme seekord ringiga. Aga miks otse minna, kui ringi saab ja nii näeme ka sellised kohti, kuhu me tavaliselt ei satu. Seetõttu hilineme Kostivere mõisa, aga perenaine ja meie teejuht Margit Pärtel on meid kannatlikult ära oodanud.

KOSTIVERE KULTUURIMÕIS

Kostivere mõisas oli nõukogude ajal kolhoosi keskus ja kontor, näidati kino ja peeti pidusid. Peale kolhoosi lõppu jäi maja tühjalt seisma ja lagunema. Kostivere aktiivsete elanike eestvedamisel algasid mõisahoonde renoveerimistööd ja korrastamine. Moodustati MTÜ Kostivere Kultuurimõis. Põhja-Harju Koostöökogu kaudu esitati Leader projektitoetuse taotlus rahastuse saamiseks. Esimese projektiga tehti korda teise korruse saal ja alumise korruse sinine saal. Mõis on munitsipaalomandis. Edasi on mõis

saanud veel mitmeid Leader toetusi ning ka vald on kaasa aidanud. Kuna mõis on muinsuskaitsealune objekt, siis on muinsuskaitse pidevalt jälginud renoveerimistöid. Vallavalitsus suhtub muinsuskaitse nõuetesse toetavalt. Pärast mõisa korda tegemist hakkas seal toimuma aktiivne kultuuritegevus, Kostivere elanikkond elavnes. Mõisas tegutseb kümmekond huvitegevuse kollektiivi. Kostiveres on enamik maju väga korras ja alevik näeb ilus välja. Elanikke tuleb kogu aeg juurde. Lasteaed jäi juba väikeseks ja koolist

koliti muusikakool ruumipuudusel Kostivere mõisa. See andis mõisale veel lisaväärtust juurde. Kostiveres ei olnud varem aktiivset kultuurielu ja seetõttu oli algul raske harjutada inimesi koos käima. Mõisa üks tiib, kus vanasti asus ambulatoorium, on veel renoveerimata. Mõis taasavati 24. veebruaril 2012. aastal. Praegu töötab mõisas kolm loomingulist inimest ja üks abipersonali töötaja. Mõisas toimuvad erinevad kultuurisündmused: kontserdid, teatrietendused, mõisa kino, näputöökamber, huvitegevused, koolitused, näitused jne. Samuti renditakse ruume välja juubeliteks, pulmadeks, seminarideks, firmapidudeks jne.

Mõisale on suureks lisaväärtuseks seal tegutsev Näputöö kamber, mida juhivad inimesed, kes on laialdaste teadmistega. Ta oskab ise panna kangastelgedele lõime peale, koob, õmbleb ja saab kõigega väga hästi hakkama, korraldab koolitusi ja tema juures käiakse pidevalt uusi asju õppimas. Koos käivad nii valla

elanikud kui ka kaugemalt rahvast. Ruumide kasutus on inimestele tasuta. Juhendaja töötab vabatahtlikuna, igapäevaselt töötab ta Kostivere lasteaia direktorina. Näputöö kambris tehakse ka teenustöid tellimise peale, aga kõige rohkem tahavad inimesed ikkagi ise endale midagi valmistada. Mõisas asub ka Põhja-Harju Koostöökogu büroo ning Jõelähtme Muusika- ja Kunstikooli Kostivere filiaal.

Üks 14-st mõisahoonest on vana mõisaküün number 2, kus praegu asub peokeskus. Kuus aastat tagasi avastasid praegused omanikud Annika ja Indrek juhuslikult kinnistu müügikuulutuse. Küünist oli alles ainult 4 seina, sees oli muld ja kasvas hein ning katust ei olnud. Kuna hoone kuulub mõisaansambliisse, siis on see muinsuskaitsemälestis. Alustati projekteerimisega. Projekti juhtimine ja füüsiline ehitustöö oli peremehele igapäevatöö. Leaderilt on saadud toetusi uste, akende, põranda ja küttesüsteemi jaoks. Hoones on alumisel

korrusel suur saal, kus saab üritusi korraldada ning väiksemad abiruumid (tualetid, köök, ventilatsiooniruum, küttesüsteemi ruum jne.) Saalis on kasutusel ringkardin, millega saab ruumi paigutust väga lihtsalt väiksemaks jagada. Ülemisel korrusel on toad, kus saab ööbida ning eraldi pesuruumid. Üks tuba on koos pesuruumi ja WC-ga. Kokku on 16 voodikohta. Majas on õhk-vesi kütte. Praeguseks on maja lõplikult valmis ja saadud ka kasutusluba. Täna sel päeval püütakse leida kogu majale tegevust. Majas saab väga edukalt korraldada seminare, pulmi, sünnipäevi, firmapidusid jne.

MTÜ AJAVESKI

Ajaveskit tutvustas meile juhatuse liige Margit Pärtel.

Jõelähtme vallas Loo külas asub Ajaveski. Eelmise sajandi 80-ndatel aastatel lagunes osa vana tuuleveski seinast. Kohalikel elanikel oli suur tahtmine veski korda teha. Moodustati MTÜ Ajaveski.

Veski rekonstrueerimiseks telliti arhitektidelt ehitusprojekt, milles oli arvestatud MTÜ Ajaveski sooviga, et taastatav sein oleks klaasist. Kõik säilinud ajalooline osa korrastati ja seoti kaasaegsete materjalidega ning unikaalse restaureerimise tulemusel on saadud ainulaadse välimusega vaatamisväärsus ja tegevuspaik, kus neljal korrusel toimuvad erinevad töötoad ja näitused, avatud on käsitöö- ja kohvipood ning panoraamvaataga platvorm maastiku- ja linnuvaatluseks. Ajaveski avati 2014. aastal. Taastatud Ajaveski on oma ehituse poolest ainulaadne kogu Euroopas. MTÜ Ajaveski eesmärkideks on lastele, noortele ja täiskasvanutele suunatud muinsuskaitse-, keskkonna-, ajaloo-, kunsti- ja käsitöölaste teadmiste ja oskuste edasi andmine, samuti praktiliste käsitööoskuste säilitamine ja tutvustamine ning säästva eluviisi ja kohalike toodete propageerimine. Koostöö põhineb heatahtlikul ja vastastikusel partnerlusel. Ajaveski rekonstrueerimistöödeks saadi rahalisi vahendeid Leader projektiga. Meil oli võimalus maitsta Margiti küpsetatud väga head õunakooki ja kõrvale rüübata tervislikku taimeteed.

Peale projekti edukat elluviimist kutsuti Margit Pärtel tööle Põhja-Harju Koostöökogusse, kus ta töötab tegevjuhina. Meie grupi noorsootöötajad leppisid juba kokku koolituse Ajaveskis järgmiseks kevadeks.

RAE KEEGLIMAJA

Rae valla Peetri alevikus asub Rae Keeglimaja. Maja valmis 2012. aastal ja oli üldse esimene keeglimaja

Eestis. Hetkel on Eestis kaks keeglimaja. Keegel ehk veeremäng on mäng, milles veeretatakse kuule mööda siledat rada. Mängu eesmärk on võimalikult palju kurikaid maha ajada. Eestis on moodustatud Eesti Veeremängude Liit ning meistrid selgitatakse kahes mänguliigis: bowlingus (10 kurikaga) ja sportkeeglis (9 kurikaga). Rae Keeglimajas korraldatakse pidevalt erinevaid

võistlusi. Keeglimaja planeerides arvestati kohe sellega, et lisaks keeglisaalile tuleb luua majas veel teisi tegevusi, et oleks võimalik katta kõiki hoonega seotud kulusid. Keeglimajas on 6 keeglrada, jõusaal, võimla, piljardilauad, noolemäng ja saun. Õues saab mängida rannavollet. Maja on kohalike seas populaarne, sest siin on võimalik lisaks sportlikele tegevustele korraldada ka sünnipäevi, koosolekuid ja muid üritusi. Peale pikka bussis istumist oli meil suurepärase võimalus ennast sportlikult liigutada. Igaüks sai võimaluse ise proovida ja veenduda selles, et keeglikuuli veeretamine erineb oluliselt bowlingupalli veeretamisest. Tunnike sportimist andis kõigile uue energia, et jätkata ekskursiooni.

LILLEORU KESKUS

Lilleoru keskus on joogahuviliste loodud kogukond Harjumaal (Põhja-Harju Koostöökogu tegevuspiirkonnas) Rae vallas Vaida aleviku lähedal endise Lilleoru talu krundil. Keskusele pandi alus 1992. aastal toimunud Ingvar Villido joogakursuste käigus tekkinud ühiste ja ühendavate tegevuste tulemusena. Siia rajati õppimise ja kooskäimise koht, millest on kujunenud joogahuviliste õppe- ja elukeskkond kus tegeletakse ennekõike Teadliku Muutuse Kunsti õpetuste ja kriiya joogaga.

Esimene elumajaks loodud hoone valmis siin 2003. aastal.

Ajendatuna inimeste soovist asuda Lilleoru lähedusse elama alustati 2005 aastal Lilleoru kõrvale Taevasmaa küla planeerimist. Taevasmaal elab täna koos lastega umbes 30 inimest.

Lilleorus lähtutakse iidsest tarkusest „Muuda end – ja maailm sinu ümber muutub“. Siin on ühendatud teadmised inimesest, mille tuum on üks: inimese teadlik areng ja elu kooskõlas ümbritseva maailmaga. Lilleorukate elukäsitluse juurde kuulub hoolitsemine looduse, maa ja keskkonna eest ning õppekeskusel on mahemärki kandev permakultuuri aed, mida on arendatud juba 1993. aastast. Siin toimuvad permakultuuri kursused, metsa taastamisele ja tervendamisele pühendatud meistriklässid ning praktilised biodünaamilise aiapidamise töötoad. Keskus ise ja seal asuv iidset

loomismustril põhinev Elulille park on külastamiseks avatud kõigile ja igal ajal. Pargis on erinevate kultuuride vaimset pärandit kandvad pühad ehitised ning seal kasvavad väekad ravimtaimed, millest segatakse käsitsi ainulaadseid teesegusid. Leader programmi toel on ehitatud ja sisustatud Lilleoru keskuse peamaja, kus asub ka keskuse oma algkool. 2018.a sügisel avatud maja on nn täis ökomaja, mis on ehitatud põhupallidest ja kaetud seest

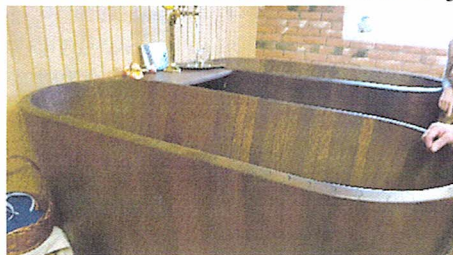
savikrohvi ja väljast lubikrohviga ning isegi talad on taaskasutus No99 põhuteatrist Tallinnast. Lõunasöögiks pakuti meile vegan toitu. Menüüs oli köögivilja püreesupp, hautatud juurviljad, oad, läätsed, suvikõrvits jpm, millele sai igaüks lisada mahedamat või tsilliga maitsestatud külma kastet. Magustoiduks oli kohupiim, omal valikul sai lisada rosinaid, müslit või erinevaid keediseid. Kohvi ja taimeteede valik oli väga rikkalik. Samas asus ka müüginurk, kust said soovijad kaasa osta erinevaid tervisetootmeid, jooga õpetuse ja vaimse tervise raamatuid ning kohalike poolt valmistatud käsitööesemeid.

ÖKO-SPA HARMOONIKUM

Aamann OÜ, tegevjuht Ene Lill on Harmoonikumis tervisejuht ja toitumisinõustaja, mahekosmeetik/õpetaja, terapeut (stressijuhtimisteraapia, pärimusmeditsiin, hiina meditsiin, teraapilised massaažid). Õppinud on ta keemiat, disaini, kunstiteadust, kultuuriteooriat, pedagoogikat, tervisujuhtimist, loodusteraapiat, taimedega ravimist, joogat jne. Harmoonikumis pakutakse tervislikku ja maitsvat toitu, õpitubasid, privaatseid spaamõnuseid, söögitoa, kaminasaali ja võimlemissaali renti. Pakutakse 6 erinevat kehahoolitsust, päeva-SPA hoolitsused on kokku pandud erinevatest heaoluteenustest – kümblyused, koorimised, harjamised, massaažid, mähised, saunarituaalid. Tervisenõustaja pakub terviseedenduse kavasid toidu, kosmeetika ja kehalise aktiivsuse teemal. Võimalik on personaalne terviseprogramm. Stressist vabanemise teraapia pakub teaduslikult välja töötatud personaalse lahenduse stressitaseme langetamiseks. Pakutakse 12 erinevat koolitust: toitumine, toitumise filosoofia, toidu ja kultuurikoolitused, Eesti pärimuse õpitoad, öko kosmeetikumide valmistamine jne. Õllespaad saavad kasutada külastajad 18+ vanuses. See on privaatne spaanauding vannide, sauna, õlle ja suupistetega. Ökokosmeetika pakub värskest valmistatud kosmeetikatooteid. Harmoonikumi kosmeetikumid (kreemid, kehakoorigid, huulepalsamid, õlid, vannisegud jm) on valmistatud puhtast ja värskest looduslikust toorainest. Harmoonikumi seminariruum sobib perekondlikeks tähtpäevadeks, klubilisteks kogunemisteks, firmaüritusteks, koolitus- või seminariruumideks 40 -le inimesele, buffet - stiilis

toitlustamise korral isegi suuremale grupile. Mõisaproua söögituba pakub ürituste korraldamist, cateringi teenust, ruumide renti, peolaudade ettevalmistamist jpm. Hoovikohvikus saab korraldada värskes õhus ja mõnuses miljöös toidu valmistamise kursusi kohalikest öko-toorainest.

JÄÄTMA PUHKETALU

Jäätma puhketalu kuulub Mardi Puhketalu OÜ – le. Tund aega „kosutavat“ loksumist merel ja olimegi jõudnud Leppneeme sadamast Prangli saarele. Nii mõnigi meie seltskonnast ohkas kergendatult. Maa. Jäätma talu peremees võttis meid saarel vastu laia naeratusena ja suundusime nagu üks mees kõik transpordivahendi poole. Selleks oli otse loomulikult nõukaaegne GAZ66. Veoauto portedega kasti oli paigaldatud kolm pinki, kuhu meid kui silke tihedalt ritta seati ja sõit algaski.

Naeru, nalja ja kohati eufooriliste hüüete saatel kulgesime mööda kitsast ja käänulist teed õömaja poole. Meid majutati Jäätma talu Lääneranna külalistemajja, kus kahel korrusel on majutuseks 30 voodikohta. WC-d asusid saunamajas, mis paiknes külalistemajast eemal. Saun ise oli vanavanavanaisa Mardi ehitatud madala lae ja avara leiliruumiga aurusaun.

Õues oli lisaks kümblystünn. Pärast pikka ja sisutihedat päeva olid saunamõnud lõõgastavad ja nauditavad. Sõõmiseks on talus kuni 90 inimest mahutav puidust avar kuurilaadne hoone. Kõik vajalik, isegi nõudepesu- ja kohvimasin, olid olemas. Toit oli maalähedane, saime proovida ehedaid kohalikke maitseid. Värskest püütud ja suitsutatud lest ning soolatud siig ja lõhe andsid suurepärase ja unustamatu maitseelamuse. Otse kasvuhoonest toodud kurgid-tomatid ja viinamarjad maitseid hästi. Maiasmokkadel oli võimalus maitsta perenaise küpsetatud erinevaid koduseid õunakooke. Saarel

on kohalik toit tõeliselt au sisse tõstetud. Tutvumine saarega, ööbimine ja kohaliku toidu nautimine oli meelde jääv elamus kogemus.

PRANGLI SAAR

Prangli saar asub Eesti põhjarannikul, saare pindala on 6,4 km², aastaringselt elab saarel 65-70 inimest. Saar kuulub Viimsi valla koosseisu. Laevavähiendus toimub Leppneeme ja Kelnase sadama vahel. Prangli saart iseloomustab mitmekesine ja puutumatu loodus, leidub

rändrahne ja kivi külve, maastikukaitseala ja kaitsevööndid, enamjaolt on saarel eramaad. Rändrahnudest suurim on Punane kivi, mille kõrgus on 3,3 m ja ümbermõõt umbes 30 meetrit. 1924. aastal viidi saarel läbi naftaotsingud, mille käigus avastati maagaasi leiukohti, millest üks on tänapäeval kasutusel. Hiljem puuriti auke juurde, kuid gaasivarud

polnud piisavalt suured, et gaasi tootmine oleks majanduslikult ära tasunud. Saarel asuvad kirik, põhikool, rahvamaja, raamatukogu, muuseum ja kauplus. Taludes elab koos mitu põlvkonda,

iseloomulikud on väikesed võrgukuurid ja muud abihooned elumajade juures. 1941. a augustis mobiliseeriti mehi laevaga Eestirand Kroonlinna, kuid laeva pommitati ja kapten Nelke

juhtis laeva saare lähedal madalikule, tänu sellele pääses laeval olnud 3500 mehest kaldale 2762 inimest. Hukkunud mehed maeti saarele ja neile on püstitatud mälestusmärk. 2018. aastal valmis dokumentaalfilm „Eestirand. Mälestused ja tänapäev“, milles

jutustavad oma mälestusi sel ajal saarel elanud inimesed. Filmi loomisel kasutati Leader toetust. Saarel on multifunktsionaalne spordiväljak, kaetud on see kunstmuruga, mängida saab seal nii tennist kui ka korv- ja võrkpalli. Spordiväljaku rajamisel kasutati Leader toetust. Ülesaare Puhkeküla ehitamise I etappi on rahastatud Leader toetusega, ehituse II etappi on toetatud M 4.1 Leader kalanduse

fondist. Lõkkeplatsi ja kogunemiskoha parendamiseks ning laululava rajamiseks on saadud toetust MAK meetmest. Rahvamaja on ehitatud 1953. aastal. Majas toimuvad kokandus- ja käsitööringid ning seal paikneb ka raamatukogu. Põhikoolis on lapsi vähe ning tänu sellele on koolis liitklassid, õpetajaid on kuus ja nad töötavad lisaks ka teistes koolides. Vabatahtlik päästekomando on

kohapeal olemas, kuid õnneks on seda harva vaja läinud. Kultuuriloolise väärtusega Laurentsiuse kabel koos külakalmistu ja tugimüüri on aastast 1848. Kabel on kasutusel, kuid hoones oleks vaja teostada parendustöid. Giidi poolt korraldatud ringreisi saarel lõpetas Eesti mängu õpituba. Kolm võistkonda panid oma teadmised proovile. Paljud küsimused oli koostatud Prangli saare ajaloo ja tänapäeva kohta. Osalejad suhtusid mängu väga tõsiselt, sest kõik soovisid oma teadmisi näidata ja parimad olla. Tore

mäng andis kõigile hea tuju ja palju teadmisi.

Arutelul tõdeti, et tänu koostööprojekti raames toimunud koolitustele, õppereisidele on erinevate tegevusgruppide ettevõtjad saanud omavahel tuttavaks ning on tekkinud koostöö,

teatakse soovitada külastajatele erinevaid turismiobjekte ja majutus-ja toitlustusettevõtteid, mida turistid võiksid veel külastada. Eriti oluline on see praegu COVID-i perioodil, kui välituristid on ära jäänud. Toodi välja õppereiside olulisust, oma silm on kuningas s.t. uusi ideid ja mõtteid saab vahetult just õppereisidel osaledes, mitte teiste juttude järgi. Saadud

elamus ja VAU! Efekt tekib ikka otsesest kontaktist. Loodeti, et turismialane koostööprojekt jätkub ka uuel perioodil.

Ja oligi aeg jälle kimpsud-kompsud ja iseenast kuidagi kitsasse autokasti mahutada ja alustada sõitu sadamasse ning sealt üle mere Leppneeme sadamasse. Tagasisõit kulges rahulikumalt, seekord meri meid väga ei loksutanud.

Asjad laevast bussi tassitud, alustasime sõitu Tallinna külje all asuva Koljunuki sadama poole, kus peidab ennast väga ilusas kohas restoran Veer - Kitchen & Bar. Nende menüü on inspireeritud erinevatest aastaegadest pakkudes külaliste meelele naudinguid. Lisaks heale söögile on neil lai ja omanäoline kokteilivalik. Restoranil on 1 peasaal kuni 35 istekohaga. Lisaks osaliselt lahtine kuni 35 istekohaga galerii/veranda ja ülemisel korrusel päikeseterass kuni 30-le inimesele. Veel on olemas seminariruum ja saunakompleks ning pakutakse ka majutust 4 toas kuni 8-le inimesele.

Meie külastuse eesmärgiks oli saada ideid restoranide nädala korraldamiseks. 10.09-19.09.2021 toimus seitsmendat korda ToiduNautleja Restoranide Nädal, osales selles 42 restorani üle Eesti. Külastas neid restorane sellel ajal üle 6000 inimese. Meie poolt külastatud restoran Veer oli populaarsuselt 11 kohal külastatavuse poolest.

Reisil osalejate tagasiside oli positiivne, saadi uusi ideid ja kogemusi, mida kasutada edaspidi oma ettevõtluses. Leiti, et sellised reisid on väga vajalikud Partnerite piirkonna turismi-ja toitlustusettevõtluse arendamiseks.

Osalejate aruanded kirjutatakse kokku ühtseks tervikuks Liivi Harf ja Elsa Hundt.